

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická



ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Liberec 2021

Bc. Kristýna Sedláková

Zařazení dětí s poruchou autistického spektra do společnosti prostřednictvím her

Závěrečná práce

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

Autor práce:

Bc. Kristýna Sedláková

Vedoucí práce:

Mgr. Gabriela Čavojská

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky





TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická



Zadání závěrečné práce

Zařazení dětí s poruchou autistického spektra do společnosti prostřednictvím her

Jméno a příjmení: Bc. Kristýna Sedláková
Osobní číslo: P19C00023
Studijní program: DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
Studijní obor: Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: 2019/2020

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zpracování pedagogického projektu zaměřeného na zařazení dětí s poruchou autistického spektra do společnosti prostřednictvím společného volnočasového kroužku s intaktními dětmi.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěrů.

Metoda: Projekt

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština



Seznam odborné literatury:

- BEYER, J., GAMMELTOFT, L., 2006. *Autismus a hra*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-157-3.
GRIFFIN, S., SANDLER, D., 2012. *300 her pro děti s autismem*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0177-9.
MOOR, J., 2010. *Hry a zábavné činnosti pro děti s autismem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-787-9.
ŠPORCLOVÁ, V., 2018. *Autismus od A do Z*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-8816-398-5.
THOROVÁ, K., 2016. *Poruchy autistického spektra*. 1. rozš. a aktual. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0768-9.

Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Čavojská
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce: 17. března 2020
Předpokládaný termín odevzdání: 18. prosince 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Zuzana Palounková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 17. března 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinností informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

2. prosince 2021

Bc. Kristýna Sedláková

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí závěrečné práce paní Mgr. Ing. Gabriele Čavojské za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování závěrečné práce věnovala. Velké poděkování patří celé mé rodině, která mi studium umožnila.

Anotace

Závěrečná práce se zaměřuje na rozšíření nabídky aktivního trávení volného času intaktních dětí a dětí s poruchou autistického spektra. Teoretická část práce objasňuje význam porucha autistického spektra a popisuje vývoj jedince v autistické triádě. Zároveň se zaměřuje na význam her u dětí. V naplánovaném projektu jsou popsány konkrétní příklady tvořivých a herních činností realizovaných v rámci volnočasového kroužku. Tyto hry jsou vhodné pro rozvoj základních pohybových dovedností intaktních dětí a dětí s postižením, pomáhají k socializaci, kooperaci a rozvoji hrubé i jemné motoriky. Projekt rozšiřuje nabídku volnočasových aktivit, poskytuje pedagogům prostor pro rozvoj sociálních dovedností dětí a možnost rozvoje sociálních vztahů. V závěru je zhodnocena realizace projektu, která byla zásadně ovlivněna pandemií Covid-19.

Klíčová slova

volnočasový kroužek, děti s PAS, pohybové aktivity, tvůrčí činnosti

Annotation

The final work concerns the spending of free time to expand the offer of active time of intact children and children with autism spectrum disorder. The theoretical part of the work clarifies the significance of the autism spectrum disorder and describes the development of an individual in the autistic class. At the same time focus on the importance of games in children. The planned project describes specific examples of creative and gaming activities carried out within the leisure circle. These games are suitable for the development of basic movement skills of intact children and children with disabilities, they help to socialize, cooperate and develop gross and fine motor skills. The project expands the offer of leisure activities, provides teachers with space for the development of children's social skills and the possibility of developing social relationships. In the end, the implementation of the project, which was fundamentally affected by the Covid-19 pandemic, is evaluated.

Key words

leisure group, children with ASD, physical activities, creative activities

Obsah

Úvod	10
Teoretická východiska projektu.....	11
1 Poruchy autistického spektra	11
2 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v autistické triádě.....	12
2.1 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v sociální interakci.....	13
2.2 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v komunikaci	14
2.3 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v zájmech a hře	14
3 Volný čas dětí s PAS	16
Pedagogický projekt.....	18
4 Popis projektu	18
4.1 Harmonogram projektu.....	20
4.2 Popis aktivit	20
4.3 Vyhodnocení projektu.....	32
5 Doporučení pro praxi	33
Závěr	34
Seznam použitých zdrojů.....	35

Úvod

Velmi omezené možnosti trávení volného času mají děti s poruchou autistického spektra a zejména jejich rodiče. Děti s postižením autistického spektra jsou znevýhodněni ve třech důležitých oblastech. Jedná se o sociální interakci, představitivost a komunikaci, které podstatně ovlivňují vývoj her a způsob trávení volného času. Dochází k situacím, kdy po sdělení diagnózy jsou tyto děti odmítány, díky čemuž dochází k prohlubování společenské izolace, ke které je mnoho rodin jedinců s postižením autistického spektra odsouzeno.

Pro kompenzaci deficitu v sociální i komunikační oblasti je zásadní smysluplné trávení volného času a rozvoj dítěte prostřednictvím herních aktivit, které poskytují dítěti s PAS příležitost k zařazení do běžné společnosti. Úspěšné začlenění dítěte s autismem do běžného života vyžaduje vstřícnost a otevřenost společnosti. Vzhledem k tomu, že děti diagnostikovaných poruchou autistického spektra přibývá, autorka se rozhodla problematiku trávení volného času nastínit ve své závěrečné práci, a to z toho důvodu, že by mohla být inspirací k tomu, aby se děti s postižením autistického spektra staly běžnou součástí společenského života.

Závěrečná práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části autorka přibližuje poruchy autistického spektra. Dále se zaměřuje na vývoj dětí s postižením autistického spektra v autistické triádě. V teoretické části je také popsáno, jaký význam má volný čas pro děti s poruchou autistického spektra.

V praktické části je navržen a podrobně popsán pedagogický projekt, který je zaměřen na rozšíření nabídky aktivního trávení volného času. Harmonogram projektu je rozdělen do třech aktivit. Zahajovací aktivity budou probíhat vždy na úvod kroužku a budou sloužit k seznámení dětí, k prolomení bariér a navázání důvěry. Následovat budou pohybové aktivity, které jsou základním faktorem pro rozvoj dětí. Hodina volnočasového kroužku bude ukončena tvořivou aktivitou, která je důležitá pro rozvoj jemné motoriky.

Hlavním cílem závěrečné práce je zpracování pedagogického projektu zaměřeného na zařazení dětí s poruchou autistického spektra do společnosti prostřednictvím společného volnočasového kroužku s intaktními dětmi. Zároveň tím posílit sociální interakci intaktních dětí a dětí s poruchou autistického spektra.

Teoretická východiska projektu

1 Poruchy autistického spektra

Je velmi obtížné nalézt přesnou definici pojmu autistického spektra (dále i PAS), jelikož je nejen v České republice, ale také v zahraničí nejednotná a lze se setkat s několika termíny, které ve skutečnosti označují totožný jev.

Nejčastěji používaným termínem je autismus, který někdy bývá charakterizován jako uzavření do sebe. V současnosti se též používá termín porucha autistického spektra, pod kterým si lze představit celou škálu poruch. Liší se v míře a frekvenci symptomatiky. Z důvodů vrozené defektu mozkových funkcí dochází k odlišnému vnímání a prožívání, což má dopad na narušení osobnosti jedince. Poruchy autistického spektra řadíme mezi pervazivní vývojové poruchy, které se diagnostikují na základě projevů chování. Slovo pervazivní znamená všepromikající a poukazuje na to, že tato porucha narušuje nejen mentální vývoj dítěte do hloubky a nerovnoměrně (Thorová, 2016). Termíny autismus, porucha autistického spektra a pervazivní vývojová porucha se používají jako synonyma.

Ačkoli existuje mnoho definic poruch autistického spektra, všechny shodně označují abnormality ve třech oblastech vývoje dítěte. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí je porucha autistického spektra charakterizována triádou znaků:

- narušená sociální interakce,
- omezená schopnost komunikovat,
- problémy v chování, zájmech a hře (Ryšánková, Kulísek, 2020).

Jedinci postižení autismem mají dle Jelínkové (2008) potíže rozumět podnětům, které vnímají svými smysly a správně reagovat na situaci, kterou pozorují. Tyto kognitivní problémy jsou důsledkem vývojového opoždění a nerovnoměrného vývoje oproti intaktním jedincům. Ve své publikaci zdůrazňuje, že neexistuje žádný typický jedinec s autismem.

Thorová (2016) považuje poruchy autistického spektra za různorodý syndrom, při jehož vzniku hrají důležitou roli genetické faktory, a za „nejzávažnější poruchu dětského mentálního vývoje, který je narušen do hloubky v mnoha směrech a dochází tak k tomu, že dítě nedokáže vyhodnocovat informace stejným způsobem jako děti stejné mentální úrovně.“

2 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v autistické triádě

Ačkoliv jsou poruchy autistického spektra vrozené, jejich projevy nejsou stabilní v čase. Každý jedinec se vyvíjí jiným způsobem, a proto nelze přesně určit dobu rozeznatelnosti prvních projevů poruchy. Do velké míry záleží na typu poruchy a jejich závažnosti. Pro odhalení autismu je důležitých zejména prvních pět let života, kdy můžeme zachytit i mírnější projevy poruchy autistického spektra.

V době narození a prvního roku života není možné u jedince jednoznačně určit, zda se jedná o autistickou poruchu. Dítě se musí sledovat a v určitých projevech lze nalézt rozdíl oproti vrstevníkům, např. když dítě špatně reaguje na pochování, neuvolní se, ale naopak ztuhne, nenavazuje oční kontakt. U dítěte se nevyvíjí sociální úsměv a rodiče mohou mít pocit, že je dítě nepoznává. Po 6. měsíci života si některé děti vytvářejí vztah ke specifickému předmětu. Nápadná je i absence snahy mluvit (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2015).

Níže budou popsány uvedené specifické projevy chování v jednotlivých obdobích dle Thorové (2016).

V batolecím období nemá chování specifický charakter na to, aby mohla být jednoznačně vyslovena diagnóza. U některých jedinců je možné pozorovat potíže se spaním a jídlem, hypersensitivitu na sluchové předměty a velmi často bývají děti s PAS neklidné. Za abnormální se považuje, pokud dítě v tomto období neprojevuje radost a nemazlí se. Dítě v batolecím věku může být extrémně plačtivé, trpět silnými záchvaty vzteku a odmítá spolupracovat.

Předškolní věk bývá zlomovým okamžikem, protože jedinec nastupuje do mateřské školy, kdy pedagogové upozorňují na odlišné chování od vrstevníků. Všimají si samotářského chování, nereaktivity na ostatní a obecné předměty. U dětí v předškolním věku lze pozorovat zvláštní, opakující se pohyby a projevy v motorice, např. krátké a prosté pohyby rukou či prstů objevující se při emočním rozrušení, dlouhotrvající pohyby sloužící k vyplnění volného času nebo k uklidnění. Jindy se objevuje kývání celým trupem, poskakování, běhání či tiky. Jedinci mají v tomto období potíže s vývojem řeči a nevyzrálé kognitivní funkce. Dalším ze stěžejních příznaků poruchy autistického spektra bývá omezená či málo rozvinutá emoční oblast. Projevuje se nízká frustrační tolerance, jedinec se nedokáže vyrovnat s danou situací a reaguje agresí, vztekem, nepřiměřeným pláčem nebo sebezraňováním. Intenzita a způsoby reakce jsou různé, nálada bývá po většinu dne neutrální či pasivní a bezdůvodně se střídá. Nedodržení

rituální činnosti či nepředvídatelná změna, určitý druh pohybu nebo specifický zrakový podnět může vést k záchvatu vzteku.

U dětí v mladším školním věku (6 – 11 let) dochází k vývojovému zlepšení a k ústupu symptomů. Jedinec s autismem je schopný navazovat kontakt, mluví, projevuje lítost nebo dokáže poskytnout útěchu.

V období puberty a adolescence dochází ke změně prožívání, chtějí být od okolního světa uznáváni a přijati. S nástupem puberty se u jedinců mění prožívání, někteří adolescenti mají touhu po navazování sexuálních vztahů nebo obyčejných přátelství. V pokročilejším věku si jedinci začínají uvědomovat odlišnosti od intaktních jedinců, což vede k sociální izolaci a uzavřenosti. Děti s PAS na sebe kladou vysoké nároky, podhodnocují se, což může vést k sebepohrdání.

2.1 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v sociální interakci

Jedním z hlavních a charakteristických rysů autismu jsou poruchy v oblasti sociální interakce. Děti s autistickou poruchou nedokážou reagovat na sociální signály, mezi které řadíme např. mimiku obličeje, úsměv a nejsou schopny empatie. Ve většině případů si děti s tímto postižením nevytváří vztah k lidem, protože dostatečně nerozumí okolnímu světu, jsou úzkostné, a dokonce si nevytváří ani obvyklou citovou vazbu k matce či ostatním členům rodiny. Nerozumí smyslu jednotlivých sociálních situací a nejsou schopny se v dané situaci chovat přiměřeně (Vágnerová 2008).

U většiny dětí se neobvyklý vývoj objevuje již během prvního roku života, kdy se vyhýbají kontaktu, nereagují, neusmívají se a nezajímají se o věci, které ho obklopují. Narušení je zřejmé kolem druhého roku života, kdy dítě nevyhledává sociální kontakt a je méně adaptabilní. Často u něj můžeme pozorovat, že se chová tak, jako by pro něj okolní svět neexistoval. Důvodem tohoto chování je nepochopení verbálních a neverbálních signálů, které se v okolním prostředí vyskytují (Vágnerová 2008).

Lze se setkat s odlišnými typy sociálního chování, od typu osamělého dítěte, kdy se při veškeré snaze o sociální kontakt odvrací a stáhne. Oproti tomu jsou děti s extrémní sociální aktivitou. Ve školním věku se sociální vztahy začínají vyvíjet pozitivně. Děti snášejí přítomnost druhých lépe a nevyhýbají se kontaktu. Problémy se objevují v adolescenci, kdy dochází ke zpětnému zhoršení symptomů, návratu k problémům z dřívější doby, stagnaci ve vývoji,

uzavřenosti a odmítání sociálního kontaktu. Potíže přetrvávají i v dospělosti, kdy největším problémem zůstává nepochopení společenských norem a sociálního chování (Thorová, 2016).

2.2 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v komunikaci

Jedinci s poruchou autistického spektra mají v běžné komunikaci problémy jak po stránce verbální, tak i po stránce neverbální. V neverbální komunikaci nejsou schopni využít oční kontakt či gestikulaci. Vývoj řeči má často specifický průběh a výrazně se odlišuje od normy. Neobvyklý vývoj se objevuje již ve stadiu žvatlání, které je nevýrazné nebo zcela chybí. Během dalších měsíců některé děti nereagují na mluvené slovo a zvuky. V druhém roce života si jedinci s autismem osvojují přibližně deset slov, které však používají jen určitou dobu. Velmi často se lze setkat s echoláliemi, kdy dítě ve věkovém rozmezí od dvou do pěti let pouze opakuje to, co slyší bez toho, aniž by porozuměl významu. U jedinců v období školních let se objevuje komunikativní řeč, která je však formální a monotónní. V období adolescence nastává výrazné zlepšení v komunikaci nebo naopak dochází ke ztrátě řeči. V dospělosti závisí vývoj komunikace na typu a stupni postižení (Thorová, 2016).

Řeč ostatních je pro děti s autistickou poruchou nesrozumitelná a nesmyslná, v mnoha případech se nevytvoří nebo jen z části, a to velmi primitivním způsobem. Stejně tak je narušena řeč dětí s PAS. Vágnerová (2008) ve své publikaci uvádí, že děti s PAS nedodržují slovosled a v některých případech zcela vynechávají slova. V komunikaci nedokážou používat osobní zájmeno „já“ a často o sobě mluví ve druhé nebo třetí osobě. Zhruba polovina dětí s PAS si nikdy neosvojí řeč v takové podobě, aby sloužila ke komunikaci s ostatními.

2.3 Vývoj jedince s PAS a jeho projevy v zájmech a hře

Třetí z problémové oblasti tzv. autistické triády je narušená oblast představivosti (imaginace), která se projevuje především v upřednostňování aktivit a činností. Nedostatečná představivost se projevuje jako stereotypní a opakující se vzorec chování. Typické je abnormální zaměření se na konkrétní činnost, část předmětu či konkrétní detail, obvyklé je i zvláštní zacházení s předměty. Repetitivní chování se projevuje již v raném věku, kdy se dítě pohupuje, otáčí se, točí s předměty, později tyto předměty třídí a řadí podle určitého kritéria, opakuje činnosti jako je otevírání a zavírání dveří či sbírání předmětů. Pohybové stereotypie jako jsou prohlížení prstů, záklony nebo bouchání čelem do předmětů se projevují u jedinců v pozdějším věku. V dospělosti se toto chování objevuje pouze v případech úzkosti či stresu. Děti

s poruchou autistického spektra se zpravidla projevují rušivým a nevhodným chováním, kterým se snaží zajistit si bezpečí, bránit se a uniknout z tísně (Bazalová, 2011). Problémy s chováním mohou být způsobeny nedostatkem funkční komunikace, sníženou schopností chápání pravidel, neschopností orientace se vztazích, nevhodným prostředím a přístupem či neschopností pochopit a vyjádřit emoce (Thorová, 2016).

U dětí s poruchou autistického spektra se lze setkat s omezeným repertoárem zájmů, které bývají velmi často zvláštní. Se zájmy, které je možné pozorovat u jedinců s PAS, se můžeme setkat i u intaktních dětí. Liší se však v míře zaujetí, četnosti opakování a neodklonitelnosti. Sbíráání různých předmětů, získávání a shromažďování informací v určitém oboru patří k zájmům dětí s poruchou autistického spektra. Některé zájmy se promítají také do kresby dítěte, některý je pro ně stereotypním zájmem kreslení samo. Pokud je dítěti aktivita přerušena nebo se u ní vyžaduje větší pestrost, jedinec na to obvykle reaguje negativismem, problémových chování a přerušením spolupráce. Zvláštní zájmy mohou produkovat talent a pracovní návyky. Mohou být základem pro výuku nových dovedností, které se dají využít k užitečným činnostem (Thorová, 2016).

Jedinci s autismem mají velké problémy s nápodobou a symbolickým myšlením. To způsobuje negativní vliv na mentální vývoj dítěte, který zapříčiňuje, že se u dětí nerozvíjí hry a herní aktivity. Přitom hra je považována za jeden z hlavních pilířů učení. Pomocí her se u dětí rozvíjí poznávací schopnosti, sociální vztahy a emoce, posiluje u dítěte pocit sounáležitosti a výrazně pomáhá k rozvoji celé osobnosti. Hra se u intaktního dítěte objevuje dle Jelínkové (in Jelínková, Netušil, 2001) mezi prvním a druhým rokem života. Naopak Beyer, Gammeltoft (2006) uvádí, že hra dominuje ve věku mezi devíti až dvanácti měsíci. U dětí s PAS jsou projevy hry značně opožděné. Ve věku kolem 18 měsíců se objevují první charakteristické rysy poruch autistického spektra, mezi které řadíme i nedostatek motivace ke hře, výrazné tendence k zvláštním typům herních aktivit nebo nezájem o běžné hračky (Moor, 2010).

Interakce dětí s PAS s intaktními dětmi během hry souvisí s typem sociální interakce daného dítěte. Jelínková (2008) uvádí, že si ale obvykle děti s PAS se svými vrstevníky nehrají a kontakt s nimi navazují málokdy. Děti s PAS bývají z her vylučovány, protože vrstevníky nebaví, že musí iniciovat kontakt a komunikaci pořád sami. K izolaci dětí s PAS také přispívá fakt, že mnohdy neobvykle a nevhodně.

3 Volný čas dětí s PAS

Trávení volného času a herní dovednosti u dětí s poruchou autistického spektra se liší od činností intaktních vrstevníků. Kvalita a vývoj hry, její pestrost a nenucenost vždy záleží na hloubce a formě postižení jedinců.

Průcha (2003) definuje hru v Pedagogickém slovníku jako „*formu činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti*“. Hry pomáhají u dětí rozvíjet poznávací schopnosti, sociální vztahy a emoce, posilují u nich pocit sounáležitosti a vzájemnosti.

Zacházení s předměty a samostatná hra bývá u dětí s autismem nestandardní. U dětí s poruchou autistického spektra dominuje a přetrvává prostá manipulace s předměty (přenášení, rozhazování) na úkor rozvoje konstrukční hry. Zvláštnosti v chování u jedinců s PAS jsou připisovány omezené představivosti. Děti s tímto postižením nejsou schopni zapojit fantazii, a proto se u nich neobjevují hry tvořivého charakteru (Vágnerová, 2008).

V rámci herních aktivit se můžeme setkávat u dětí s PAS s řadou projevů, které se odlišují od hry intaktního dítěte. Děti s poruchou autistického spektra mají nedostatek motivace ke hře a výrazné tendence ke zvláštním typům herních aktivit. Jelínková (2008) uvádí, že si obvykle děti s PAS nehrají se svými vrstevníky a málokdy s nimi navazují kontakt. To zapříčiňuje, že je autistické dítě ze hry vylučováno, protože jejich vrstevníci nechtějí iniciovat kontakt a komunikaci pořád sami. K jejich společenské izolaci přispívá i fakt, že na některé situace reagují neobvyklým způsobem.

Při zapojení jedinců s PAS do hry záleží na typu jejich postižení. Pasivní typ přijme přidělenou roli, ale samo hru neinicuje ani nemodifikuje herní postup. Velmi obtížné je vtáhnout do hry uzavřený typ, který raději zůstává ve svém světě a jeho vyrušení může vést k problému chování. Aktivní typ má zájem se společně s vrstevníky zapojit do hry, ale vzhledem k tomu, že nechápe pravidla, dělá ve hře zmatek, a proto bývá ostatními odmítán (Jelínková, Netušil, 2001).

Sociální vztahy jsou u jedinců s PAS na špatné úrovni, což je potřeba zohlednit při společenské hře. V té mají ve většině případů problém přijmout blízkost další osoby, což je důvodem, proč dávají přednost hře individuální. Někteří jsou však schopni tolerovat spoluhráče, ale vzhledem k tomu, že s nimi nedokážou spolupracovat, dochází k paralelní hře. Pro některé jedince je tato úroveň nejvyšším stupněm, kterého jsou schopni dosáhnout. Obtížné

pro ně mohou být i kolektivní hry, jako například hra na schovávanou, na honěnou či různé skupinové tance, do kterých se nedokážou zapojit a vyhýbají se jim. Někteří jedinci pouze sledují dění, jiní se zkusí zapojit, ale pouze krátkodobě a s pomocí. Výraznou zálibu mohou mít děti s PAS v pohybových hrách. Fyzické interaktivní hry v podobě zápasení, lechtání a chytání se mohou u dětí s autismem vzbudit zájem. Výjimkou jsou ti jedinci, kteří mají k fyzickému kontaktu a dotykům odpor. Děti mohou mít výraznou zálibu v lokomočních a motorických hrách jako je lezení, poskakování, prolézačky, klouzačky. Rádi se točí do kolečka, běhají, pohybují se bez smyslu a impulzivně (Moor, 2010).

Problém nastává v případě, kdy je do hry autistických dětí zasaženo, jsou jim nabídnuty nové prvky nebo jsou motivováni k jiným činnostem. To je důvodem, proč je pro ně složité při hře kooperovat s intaktními dětmi. Mezi hlavní příčiny problémů v herních dovednostech považují Jelínková a Netušil (2001) problémy s organizací hry. Pokud není hra dostatečně strukturovaná, jedinec nechápe pravidla hry a posloupnost jednotlivých kroků. Problém nastává v případě, kdy jedinec s PAS neporozumí verbálním pokynům, nechápe symboly, nemá schopnost napodobovat či jsou pro něj složité sociální vztahy.

V konečném součtu hra dítěti nepřináší pouze radost a zábavu, ale jejím prostřednictvím se také přirozeně učí, pomáhá jim získávat nové dovednosti a poznatky. Podněcuje u dítěte fantazii a kreativitu a podporuje duševní, sociální i pohybový rozvoj.

Pedagogický projekt

4 Popis projektu

Pedagogický projekt bude zaměřen na rozšíření nabídky společného trávení volného času u dětí s PAS a intaktních dětí s cílem pozitivně ovlivnit celkový postoj intaktních dětí k dětem s postižením autistického spektra a zároveň pomoci autistickým jedincům začlenit se do běžné společnosti.

Pro děti s PAS jsou typické výrazné poruchy sociální interakce, odlišné emoční prožívání, neschopnost empatie a představitosti, potřeba stereotypů a rituálů, jiný způsob chování a jednání. Zatímco pro intaktní dítě má sociální rozměr her stimulační charakter, pro děti autistické může být sociální stránka velkou překážkou. Z toho důvodu bude při přípravě projektu kladen důraz na dokonalou přípravu, organizaci a jednoduchost všech herních aktivit. V přípravě her a zábavných či výtvarných činností pro děti s PAS budou zvoleny takové činnosti, které budou schopni dokončit. Proto bude důležité rozdělit složitější úkoly na dílčí a celou činnost strukturovat. Dalším důležitým předpokladem pro výběr činností bude dosažený vývojový stupeň dětí s poruchou autistického spektra. Musíme vhodně vybrat takové práce a hry, které budou děti s PAS schopné zvládnout a úkoly pro ně nebudou příliš složité, aby neztratily o činnosti zájem.

Nejdůležitějším úkolem pro pedagogy bude dítě postupně a nenásilně vtáhnout do hry, a to pomocí jednotlivých kroků, kterými může být například pozorování, napodobování nebo zrcadlení. Díky tomu mají tyto děti možnost se zapojit do sociálního kontaktu, a právě společenské hry jsou příležitostí ke kontaktu s jinými dětmi.

Cíl projektu

Hlavním cílem projektu je vytvořit volnočasový kroužek, kde se budou děti společně setkávat a trávit volný čas. Dílčím cílem je rozvíjet dovednosti dětí v oblasti jemné motoriky (koordinace a rozsah pohybu) a znalosti pomocí her. Pomocí skupinových činností podporovat kooperativní dovednosti a budovat v dětech schopnost spolupráce.

K dosažení cíle projektu budou zvoleny pohybové i tvořivé aktivity a hry, které je možné realizovat v rámci volnočasového kroužku. Naším záměrem bude doplnění nabídky volnočasových aktivit, rozšíření spektra možností trávení volného času, a tím i zatraktivnění programu nejenom intaktních dětí, ale i dětí s PAS.

Cílová skupina

Cílovou skupinu projektu budou tvořit intaktní děti a děti s poruchou autistického spektra. Poměr skupiny není vyrovnaný. Skupinu intaktních dětí tvoří sedm dívek a pět chlapců. Skupinu dětí s poruchou autistického spektra tvoří dvě dívky a jeden chlapec. Věk dětí se pohybuje v rozmezí od 5 do 8 let. Forma poruchy autistického spektra je u všech dětí mírná. U dvou dětí, konkrétně dívky a chlapce, se příznaky projevují mírnými problémy s komunikací, třetí jedinec má diagnostikovanou mírnou poruchu pozornosti, současně s hyperaktivitou.

Personální zajištění

Práce s autistickými dětmi vyžaduje značnou dávku zkušeností, proto budou na skupinu patnácti dětí přiděleny dvě dospělé osoby. Obě disponují speciálním pedagogickým vzděláním. Ke spolupráci budou osloveni i rodiče, kteří budou plnit roli asistenta.

Materiální a prostorové zajištění

Klíčový bude výběr prostor a vhodných herních pomůcek, které by dětem pomáhaly dále rozvíjet sociální, komunikační, manipulační a další dovednosti. Pro průběh a výsledek hry dítěte s poruchou autistického spektra je podstatné optimální prostředí, ve kterém hra probíhá. Je velmi důležité, aby se dítě brzy nenudilo, prostředí bylo podněcující a dostatečně stimuluje.

Pro děti s autismem musíme téměř vždy herní prostředí upravit a průběžně sledovat, je-li pro ně hra zajímavá. Optimálním prostředím je malá, rodinná, dětská herna Cipísek, která působí velmi příjemným dojmem. Jedná se o ideální místo, kde trávit volný čas. Děti budou využívat herní zónu, kde najdou mnoho zábavných prvků. Zóna je kompletně vybavena nábytkem (stoly, židle, skříně). Herna bude pronajata pro účely volnočasového kroužku v době jedné hodiny.

Materiální zajištění bude použito z vlastních zdrojů pedagogů. Pro výtvarné činnosti budou pomůcky nakoupeny pedagogy a rodiče se finančně podílejí. Důležitou pomůckou pro pohybové aktivity bude psychomotorický padák, který pomáhá k rozvoji koordinace a prostorové orientace, spolupráce, sociálních dovedností a vztahů s ostatními.

Finanční zajištění

Finanční příspěvek rodičů dětí bude v částce 100 Kč za jednu hodinu. Jedná se o příspěvek na pronájem prostoru a podílení se na nákupu pomůcek. Práce pedagogů bude zcela dobrovolná a nebude oceněna žádnou odměnou.

4.1 Harmonogram projektu

Volnočasový kroužek bude probíhat stejně jako školní rok, tedy od září do června, a to vždy každou středu v měsíci. Kroužek bude probíhat vždy od 16:00 hodin do 17:00 hodin. Projekt bude obsahovat metodické náměty, které jsou rozděleny do čtyř ročních období. Náměty jsou zaměřeny na jaro, léto, podzim a zimu a budou jim přizpůsobeny jednotlivé aktivity. Cílem je rozvíjet dovednosti a znalosti, které jsou v souladu s koloběhem roku.

Každé setkání bude vždy rozděleno na část úvodní (seznamovací), pohybovou a tvořivou. Do úvodní části, která bude trvat přibližně 10 minut, zahrneme vhodné aktivity na seznámení dětí. K tomu nám napomůžou pomůcky, jako je například míč nebo psychomotorický padák. Následovat bude pohybová část, která bude zaměřena na soutěže skupin nebo překážkové dráhy. Pohybová část je plánována přibližně na 20 minut a měla by pomoci k rozvoji hrubé motoriky. Kroužek bude zakončen tvořivou částí, která bude trvat 30 minut. Tvořivá část bude zaměřena na rozvoj jemné motoriky dětí a projevení jejich kreativity.

4.2 Popis aktivit

Pro děti s poruchami autistického spektra je velmi podstatné, aby činnosti byly strukturované, organizované a pravidelně se opakovaly. Aktivity budou děleny do třech oblastí. Zahajovací aktivity, které budou probíhat vždy na úvod. Do programu budou zařazeny také pohybové aktivity a v neposlední řadě tvořivé aktivity, které budou zařazeny vždy na konec hodiny.

Zahajovací aktivity

Na úvod kroužku proběhnou vždy zahajovací aktivity, aby došlo k prolomení bariér a navázání důvěry. Zároveň bude velmi důležitá zpětná vazba dětí, i proto budou zvoleny a opakovány vhodné aktivity.

1. Představovací kolečko

Cíl aktivity: seznámení se, prolomení bariér

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: k této hře nejsou potřeba žádné speciální pomůcky, postačí vybavení herny

Popis aktivity: všechny děti se posadí na koberec do kolečka, postupně každý v kolečku řekne, jak se jmenuje, případně může doplnit něco málo o sobě. Tato aktivita bude začleněna do programu pouze na prvních dvou hodinách kroužku. Dále nebude opakována, pokud to nebude nutné.

2. Hra s míčem

Cíl aktivity: vzájemné poznání se

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: k této hře bude potřeba míč

Popis aktivity: děti se postaví do kruhu, nejdříve všichni řeknou svá jména. Hru rozehraje dospělý, který v ruce drží míč, řekne jedno jméno dítěte a následně předmět pustí na zem. Ten, jehož jméno padne, musí míč chytnout a pak samo říká jméno dalšího dítěte. Jakmile jméno řekne, opětovně předmět pouští a vyvolaný ho chytá. Aktivita probíhá do doby, dokud nejsou všechny děti vyvolány.

3. Padák

Cíl aktivity: seznámení se, vzájemné poznávání

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: psychomotorický padák

Popis aktivity: všichni drží padák a stojí kolem něj, v pravidelných intervalech se padák zvedá nahoru a dolů, střídavě se zavolá „vymění se ti, kdo... (mají rádi vanilkovou zmrzlinu)“, děti musí proběhnout pod padákem a vyměnit si svá místa.

4. Chůze po moři

Cíl aktivity: seznámení se, prolomení bariér

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: psychomotorický padák

Popis aktivity: děti v kruhu drží padák oběma rukama několik centimetrů nad zemí. Jemným třepáním padáku vytvoří vlny jako na moři. Podle pokynů učitele se vlny mohou zvětšovat až do velkého vlnobítí a opět zmírňovat do téměř klidné hladiny. Po tomto nácviku se první dítě vydá na moře (vlnící se padák) a přes střed padáku přejde přímo naproti. Zaujme místo dítěte, ke kterému došlo a toto dítě přejde zase zpět. Pokračujeme dále po kruhu určený směrem, dokud se nevystřídají všechny děti.

5. Neposedné balónky

Cíl aktivity: procvičení trpělivosti

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: psychomotorický padák, pět kusů nafukovacích balónků

Popis aktivity: děti uchopí padák oběma rukama. Pedagog vloží na padák pět nafukovacích balónků. Pohybem padáku nahoru a dolů děti balónky nadnášejí. Tajemným kouzlem ale balónky nevyskakují jako obyčejné míčky, ale vznášejí se. Pedagog dohlíží na provedení, pomáhá vracet balónky, které spadnou na zem, zpět na padák.

6. Barevné puntíky

Cíl aktivity: seznámení se, prolomení bariér

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: kolečka z barevného papíru

Popis aktivity: na čelo každého jedince se nalepí barevné kolečko. Děti tvoří skupinky podle barev, sednou si do kruhu a seznámí se. Vždy řeknou své jméno a to, co mají rádi. Poté se jednotlivé skupinky posadí do společného kruhu, kde představí sebe a ostatní ze své barevné skupiny ostatním jedincům.

7. Škatulata

Cíl aktivity: seznámení se, prolomení bariér

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: k této hře nejsou potřeba žádné speciální pomůcky, postačí vybavení herny

Popis aktivity: děti se na úvod kroužku posadí do kruhu a dospělý (později mohou i děti) říká vždy dvě jména dětí, kteří si navzájem musí vyměnit místo.

8. Krok vpřed

Cíl aktivity: poznání se navzájem

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: k této hře nejsou potřeba žádné speciální pomůcky, postačí vybavení herny

Popis aktivity: všichni jedinci stojí v kruhu a pedagog pokládá otázky a například říká: „Krok vpřed udělá ten, kdo má doma zvířátko. Krok vpřed udělá ten, kdo bydlí v tomto městě. Krok vpřed udělá ten, kdo má rád palačinky.“

9. Zajíčci, seznamte se!

Cíl aktivity: seznámení se

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: reproduktor

Popis aktivity: hráči volně běhají ve vymezeném prostoru na danou hudbu a svým pohybem předvádí zajíčky. Na pokyn se přeruší hudba. Děti se otočí k nejbližšímu hráči a představí se mu křestním jménem.

10. Pavučina

Cíl aktivity: seznámení se, prolomení bariér

Čas na aktivitu: 10 až 20 minut

Pomůcky: klubíčko vlny

Popis aktivity: děti si sednou do kruhu a dostanou chvíli čas na to, aby si promysleli, co o sobě chtějí říct ostatním. Následně jeden z pedagogů začne hru a v ruce drží klubko vlny. Začne tím, že se představí a řekne krátce něco o sobě. Potom předá klubko dítěti (nejlépe na protější stranu) a vyzve ho, ať se představí a něco o sobě řekne. Následně klubko předá někomu dalšímu, až vznikne pavučina.

Pohybové aktivity

Pohyb je základním faktorem rozvoje jedince jak po fyzické, psychické i sociální stránce. V současné době pozorujeme stále větší úbytek tělesného pohybu. Pohyb je sociální a společenská zkušenost. Díky pohybu se seznamujeme s ostatními lidmi, můžeme se pomocí pohybu dorozumět, vymezujeme si pravidla hry a přejímáme sociální role. Učíme se domlouvat se mezi sebou, brát ohledy na druhé, prosazovat se, ustupovat. Proto budou do připravovaného projektu zařazeny takové pohybové aktivity, které lze realizovat pravidelně.

1. Pan čáp ztratil čepičku

Cíl aktivity: procvičení barev a zrkového vnímání

Čas na aktivitu: 10 minut

Pomůcky: k této hře nejsou potřeba žádné speciální pomůcky, postačí vybavení herny

Popis aktivity: pedagog zahájí hru slovním spojením: „Pan čáp ztratil čepičku, měla barvu barvičku... a zvolí barvu“, úkolem dětí je v co nejkratším čase najít předměty dané barvy, na které ukážou.

2. Opičí dráha

Cíl aktivity: pohybová aktivita

Čas na aktivitu: 15 minut

Pomůcky: židle, lavička, obruče a tunel

Popis aktivity: po dobu, než na jedince vyjde řada, vyčkávají na židličce, poté je vyzván k aktivitě, nejprve vystoupí na lavičku, kterou přejde (s případnou pomocí pracovníka, který může jedince držet za ruku), z lavičky skočí přímo do první obruče, následuje válení sudů po koberci, proleze obručí, kterou drží druhý pracovník a následně po čtyřech vleze do tunelu, kterým proleze skrz.

3. Co si myslím

Cíl aktivity: společenská hra

Čas na aktivitu: 15 minut

Pomůcky: židle, lavička (součástí vybavení herny), obruče a tunel

Popis aktivity: po dobu, než na jedince vyjde řada, vyčkávají na židličce, poté je vyzván k aktivitě, nejprve vystoupí na lavičku, kterou přejde (s případnou pomocí pracovníka, který může jedince držet za ruku), z lavičky skočí přímo do první obruče, následuje válení sudů po koberci, proleze obručí, kterou drží druhý pracovník a následně po čtyřech vleze do tunelu, kterým proleze skrz.

4. Závody s bruslemi

Cíl aktivity: pohybová aktivita

Čas na aktivitu: 15 minut

Pomůcky: čtvrtka, temperové barvy,

Popis aktivity: na kroužku si v rámci tvořivé činnosti vyrobíme papírové brusle, se kterými můžeme uspořádat soutěž v bruslení. Aktivita bude probíhat následovně. Děti si najdou svoji vyrobenou brusli, kterou si položí na zem. Pomocí papíru se přesouvají po místnosti a znázorňují pohyby bruslaře. Následovat budou závody ve dvojicích.

5. Sněhulák

Cíl aktivity: navodit u dětí stav relaxace

Čas na aktivitu: 15 minut

Pomůcky: žádné

Popis aktivity: děti se volně pohybují po prostoru herny (chůze, běh). Pedagog tleskne a zavolá „sněží“, děti si společně postěžují, že je jim zima. Hra pokračuje tím, že pedagog na stěžování dětí odpoví „sněhulák“ a z dětí se stanou rovně stojící zmrzlí sněhuláci. Když všichni rovně stojí jako sněhuláci, pedagog zvolá „slunce“ a děti na to odpoví „To je nám ale horko!“ a začnou roztávat. Různými způsoby se ohýbají, až se úplně roztečou, což představují lehnutím na zem.

Potom začnou děti pomalu vstávat a hra může pokračovat od začátku. Po posledním roztátí děti zůstanou ležet a relaxují.

6. Hra na kočku

Cíl aktivity: rozvoj obratnosti, pozornosti a pohotové reakce

Čas na aktivitu: 10 minut

Pomůcky: žádné

Popis aktivity: hra spočívá v tom, že si na pedagog sedne na zem a předstírá kočku (mňouká, protahuje se...), děti chodí kolem kočky, různě ji pošťuchují a škádlí. Kočka však může kdykoliv vyskočit a dítě chytit. V případě, že se ji to povede, vymění si role.

7. Projdi a utvoř bránu

Cíl aktivity: rozvoj hrubé motoriky, reakční rychlostní schopnost, prostorová orientace

Čas na aktivitu: 10 minut

Pomůcky: žádné

Popis aktivity: děti utvoří dvě dvojice. Postaví se v páru naproti sobě, protnou si ruce a utvoří bránu. Ostatní děti utvoří řetěz tak, že se vzájemně drží oběma rukama za ramena nebo boky a v tomto řetězu probíhají bránou. Páry tvořící bránu při tom zpívají písničku ilustrující děj hry: „Zlatá brána otevřená, zlatým klíčem odemčená. Kdo do ní vejde, tomu hlava sejde, ať je to ten nebo ten, praštíme ho koštětem.“ Současně s poslední slabikou spustí dvojice tvořící bránu své ruce dolů a uvězní tak mezi nimi hráče, kteří se zrovna nacházejí v prostoru brány. Chytnutá dvojice hráčů se vymění s jedním z párů, který tvoří bránu.

8. Myší honička

Cíl aktivity: rozvoj reakčních rychlostních schopností a prostorové orientace

Čas na aktivitu: 10 minut

Pomůcky: šátky

Popis aktivity: každé dítě si dá zezadu za pas šátek, který bude představovat myší ocásek. Na signál se všechny myšky rozeběhnou po herní ploše a honí se navzájem. Při honičce se každé

dítě snaží získat co nejvíce myších ocásků ostatních dětí, avšak si musí hlídat ten svůj, protože pokud o něj přijde, hra pro něj končí. Na začátku hry děti upozorníme, aby si ocásky nepřidržovali rukou. Kdo nasbírá nejvíce ocásků a zároveň uchránil ten svůj, vyhrává. Jestliže se stane, že některé děti vypadávají opakovaně hned na začátku, je dobré hru tomu přizpůsobit, aby i ony měly radost ze hry a neměly pocit opakovaného neúspěchu. Z tohoto důvodu budou mít vedoucí kroužku připraveny šátky navíc, aby si dítě mohlo přijít pro „záchranu“.

9. Mravenci

Cíl aktivity: navázání sociálního kontaktu, rozvoj hrubé motoriky

Čas na aktivitu: 10 minut

Pomůcky: žádné

Popis aktivity: děti představují mravence, kteří běhají po herně a pokaždé, když se potkají s nějakým dalším dítětem, navážou kontakt „tykadly“. Děti běhají v rámci vymezeného území křížem krážem a při každém kontaktu se zdraví dotykem. Jako pozdrav můžou použít plácnutí dlaní nebo klepnutí na rameno nebo na záda.

10. Řetěz

Cíl aktivity: navázání sociálního kontaktu, rozvoj hrubé motoriky

Čas na aktivitu: 10 minut

Pomůcky: žádné

Popis aktivity: děti se libovolně rozmístí po místnosti. Pedagog vyzve jedno dítě, které k sobě vyvolá nějaké další, které se mu nějakým způsobem podobá (např. nosí brýle, má žluté tričko). Druhý člen chytí dítě, kterého vyvolalo za ruku a stejným způsobem k sobě vyvolá další. Hra pokračuje do té doby, dokud se všichni členové kroužku nedrží za ruce.

Tvořivé aktivity

Tvořivé aktivity budou voleny dle dispozic žáků s přihlédnutím k postižení dětí s PAS a v závislosti na časový harmonogram volnočasového kroužku. Pomůcky potřebné k výtvarným aktivitám budou nakoupeny pedagogem. Plánované tvořivé aktivity budou rozděleny do čtyř ročních období.

1. Podzimní strom přátelství

Cíl aktivity: rozvoj schopnosti spolupracovat, spolupodílet se, vnímat a přijímat základní hodnoty ve společenském životě

Čas na aktivitu: 30 minut

Pomůcky: velký arch papíru, temperové barvy, štětce

Popis aktivity: na velký papír nakreslí jeden z pedagogů kmen stromu, případně i jeho větve, dětem natřeme dlaně a prsty temperovou barvou a postupně je vyzveme k tomu, aby své dlaně obtiskli na arch papíru. Děti necháme, ať si zvolí barvu, jaká je jim příjemná. Po obtisknutí dlaní pedagog napíše jméno dítěte.

2. Lev z listů

Cíl aktivity: zdokonalování dovedností v oblasti jemné i hrubé motoriky, projevení kreativity

Čas na aktivitu: 20 minut

Pomůcky: nasbírané listy, barevné papíry, čtvrtka, lepidlo, nůžky, černá fixa

Popis aktivity: nasbírané lístky poskládáme na papír dokola, aby obrázek připomínal hřívu lva. Následně na listy nalepíme kruh vystřížený z oranžového papíru, který bude sloužit jako obličej lva a dvě malá ouška. Do výtvaru nakreslíme černou fixou obličej.

3. Brusle

Cíl aktivity: zdokonalování dovedností v oblasti jemné i hrubé motoriky

Čas na aktivitu: 30 minut

Pomůcky: podložka na pracovní plochu, vodové barvy, čtvrtka, děrovačka, nůžky, tužky, štětce, voda, kelímek

Popis aktivity: na čtvrtku obkreslíme dle šablony brusli. Brusli vystříhneme a děrovačkou připravíme kolečka pro tkaničky. To bude práce především pedagogických pracovníků. Starší děti můžeme nechat, aby si vystříhli brusle sami. Následovat bude potřetí bruslí vodou a do vody zapouštíme libovolné vodové barvy. Necháme zaschnout. Poté ustříhneme provázek, který v poslední dírci u špičky brusle provlékneme a uděláme uzel. Provlékneme nahoru, kde zakončíme mašlí. Starší děti mohou ukázat, jak umí tkaničky zavazovat sami.

4. Vánoční strom

Cíl aktivity: projevení kreativity, zdokonalení v oblasti hrubé a jemné motoriky

Čas na aktivitu: 20 minut

Pomůcky: čtvrtka, temperové barvy, víčka od plastových lahví, nůžky, lepidlo

Popis aktivity: na bílou čtvrtku předkreslíme tvar vánočního stromu. Stejným způsobem předkreslíme hvězdu. Děti oboje vybarví temperami. Strom i hvězdu vystříhneme a hvězdu nalepíme na vrchol stromečku. Místo vánočních kuliček nalepíme víčka od plastových lahví.

5. Motýlci

Cíl aktivity: projevení kreativity, zdokonalení v oblasti hrubé a jemné motoriky

Čas na aktivitu: 20 minut

Pomůcky: čtvrtka, vodové barvy, kelímek, nůžky, štětce, voda, tužky

Popis aktivity: každé dítě dostane bílou čtvrtku a šablonu motýlka, kterou si obkreslí a následně vystříhne svého motýlka. Děti s PAS dostanou předem připravenou šablonu. Děti si vodovými barvami motýlka vykreslí.

6. Kuřátko z kelímku

Cíl aktivity: projevení kreativity, podpora trpělivosti

Čas na aktivitu: 20 minut

Pomůcky: plastový kelímek, barevné papíry, lepidlo, nalepovací očička, pírka

Popis aktivity: každé dítě obdrží plastový kelímek, který oblepí žlutým barevným papírem, následovat bude nalepení očiček, na hlavičku nalepíme pírka, z červeného barevného papíru vystříhneme zobáček, který také přilepíme. Z černého barevného papíru vystříhneme dva proužky, které přilepíme zespodu kelímku, abychom kuřátko vyrobili nožičky. Dětem výrobek může sloužit i jako stojánek na tužky nebo si ho doma mohou vyplnit vatou a může jim sloužit jako stojánek na velikonoční vejíčko.

7. Zmrzlina

Cíl aktivity: projevení kreativity, zdokonalení v oblasti hrubé a jemné motoriky

Čas na aktivitu: 20 minut

Pomůcky: čtvrtka, temperry, štětec, barevné papíry, lepidlo, nůžky, bublinková fólie

Popis aktivity: děti obdrží předem vystřižený trojúhelník z bublinkové fólie, který děti natrou světle hnědou temperovou barvou a následně obtisknou na čtvrtku. Obtisk necháme zaschnout a mezitím si z barevných papírů vystříháme kolečka. U lepení koleček na čtvrtku se vedoucí budou ptát dětí, jaký kopeček lepí a jak chutná.

8. Limonáda

Cíl aktivity: zdokonalení v oblasti hrubé a jemné motoriky

Čas na aktivitu: 20 minut

Pomůcky: barevný papír, čtvrtka, lepidlo, brčko

Popis aktivity: z barevného papíru vystříháme tvar kelímku. Po okrajích ho nalepíme na kousek čtvrtky Horní část nepřilepíme, ale necháme ji volně, aby se do kelímku dalo zasunout brčko a také citron, který si vyrobíme ze žlutého papíru.

9. Srdíčkový strom

Cíl aktivity: rozvoj kooperace a trpělivosti

Čas na aktivitu: 30 minut

Pomůcky: čtvrtka, tužka, nůžky, barevné papíry, lepidlo

Popis aktivity: děti rozdělíme do tří skupin po pěti dětech (v každé skupině bude dítě s PAS). Na bílou čtvrtku obkreslíme ruku dítěte s PAS a vystříháme ji. Z barevných papírů vystříháme srdíčka, která nalepíme na prstíky. Na každé srdíčko pedagog napíše jméno dítěte, které srdíčko vystříhlo a nalepilo.

10. Kdo jsem

Cíl aktivity: rozvoj kreativity a schopnosti relaxace

Čas na aktivitu: 30 minut

Pomůcky: balící papír, temperové barvy, štětce

Popis aktivity: kreativní, odpočinková hra, která bude doprovázená relaxační hudbou. Na balící papír pedagog obkreslí postavu každého dítěte. To do ní bude mít za úkol barvami výtvarně ztvárnit, co má rádo. Aktivita bude závěrečná, shrnující. Bude probíhat vždy na poslední hodině v měsíci. Děti do ní zakreslí, co je na kroužku bavilo a co by rádi dělali na dalších lekcích. Tato aktivita bude zároveň sloužit i jako zpětná vazba pro pedagogy a inspirace pro další hodiny.

4.3 Vyhodnocení projektu

Od září roku 2021 začal projekt volnočasového kroužku probíhat. Na počátku realizace se bohužel vyskytly první drobné komplikace, které byly způsobené trvajícím pandemií Covid-19. Vzhledem k nutnému dodržování nařízeních vlády České republiky se rodiče tří dětí (z toho jednoho dítěte s PAS) rozhodli, že jejich účast na kroužku zruší.

Během září proběhly čtyři hodiny volnočasového kroužku. Milým překvapením bylo, že se všechny děti s radostí zapojily do činností, které pro ně byly v rámci projektu připraveny. Autorka práce byla velmi ráda, že intaktní děti pozitivně přijaly děti s postižením. Chovaly se k nim jako k rovnocenným, spolupracovaly s nimi a pomáhaly jim. I děti s PAS reagovaly na projekt velmi pozitivně a s intaktními dětmi rády spolupracovaly. K tomu zcela jistě napomohl fakt, že děti s poruchou autistického spektra navštěvují mateřskou školu a na společnost ostatních dětí jsou zvyklé.

Po celou dobu trvání volnočasového kroužku pedagogičtí pracovníci usilovali o to, aby se děti během aktivit cítily dobře a čas strávený na kroužku si maximálně užily. Děti do činností nebyly nuceny. Pokud bylo potřeba, děti s poruchou autistického spektra měly pro vykonávání určitých činností mnohem více času než děti intaktní. U některých aktivit bylo zřetelné, že si svou reakci musely déle promýšlet.

Po poslední zářijové hodině byli pozváni rodiče, aby se mohli podívat na výrobky svých dětí. I rodiče projekt hodnotili velmi kladně. Poslední hodina projektu proběhla 29. září 2021. Byla to zároveň poslední hodina, kterou děti společně zažily. Poté musel být projekt přerušeno z důvodu zhoršující se situací pandemie Covid-19.

V rámci projektu mohla skupina dětí trávit nejen příjemné chvíle, ale pod vedením pedagogů se také mohli učit celému spektru dovedností. I za poměrně krátký průběh volnočasového kroužku děti navázaly sociální vztahy, osvojily si pravidla sociálního, empatického, sportovního chování a týmové hry. Velká část aktivit se v rámci projektu zaměřovala na sociální dovednosti a celkové obratnosti dětí prostřednictvím pohybových aktivit. Projekt byl zaměřen i na oblast výtvarnou, která podporuje kreativitu, tvořivost a fantazii dětí.

5 Doporučení pro praxi

Při tvorbě programu volnočasového kroužku i samotné realizaci aktivit bylo pro pedagogy důležité být kreativní. Díky tvořivým aktivitám byla dětem nabídnuta příležitost, jak se prostřednictvím tvorby vyjádřit. Bohužel, ne u všech dětí měly tvořivé aktivity úspěch. Z tohoto důvodu by možná bylo dobré se do budoucna zamyslet, zda tvořivé aktivity zařazovat na každou hodinu kroužku.

Realizátoři projektu se zaměřili především na to, aby zvolené aktivity byly organizované a odpovídaly dosaženému vývojovému stupni dětí s PAS. Při učení některých herních dovedností bylo na určitých intaktních dětech znát, že je aktivita příliš nebaví. Z toho důvodu by možná stálo za úvahu, zda nezvolit náročnější úroveň konkrétní aktivity pro starší intaktní děti, aby je hra bavila a získala jejich pozornost.

Po realizaci projektu a jeho vyhodnocení došli pedagogové k závěru, že by jim pomohly předchozí zkušenosti s autismem. Konkrétně v oblasti osobní asistence, jelikož docházelo k situacím, kdy v některých tvořivých aktivitách byly děti s PAS opožděnější oproti intaktním dětem. Do budoucna bude diskutováno, zda neoslovit minimálně jednoho speciálního pedagoga navíc

Pohybové aktivity měly u dětí velký úspěch, z tohoto důvodu by bylo vhodné zařadit do programu i venkovní aktivity. Nejúspěšnější pohybovou aktivitou byla „Opičí dráha“, kterou děti milovaly. Proto by možná stálo za úvahu, zda ji do programu volnočasového kroužku nezařadit častěji. Otázkou také zůstává, zda tuto aktivitu nepoužívat jako motivaci, jelikož byly některé aktivity, které děti příliš nebavily.

Závěr

Vzhledem k tomu, že děti s poruchou autistického spektra mají často potíže s navazováním sociálních vztahů s dospělými i svými vrstevníky, je velmi důležité neustále vytvářet příležitosti, při kterých se učí komunikovat s druhými. Na poruchy autistického spektra je v práci nahlíženo z několika hledisek, a to zejména z hlediska souvisejícího s volným časem.

V praktické části byl navržen pedagogický projekt, jehož hlavním cílem bylo zařazení dětí s PAS do společnosti, a to prostřednictvím volnočasového kroužku, na kterém tráví volný čas společně s intaktními dětmi. Hry a vhodně zvolené pohybové a tvořivé aktivity jsou důležité nejenom pro správný vývoj dětí s PAS, ale i pro intaktní děti, jelikož si díky tomu osvojují dovednosti a návyky, které je budou provázet celým životem. Autorka práce se domnívá, že cíleně zaměřené herní, tvořivé a pohybové aktivity, které byly v rámci projektu realizovány, pomohly dětem s autismem naučit se základním sociálním dovednostem. I intaktní děti se pomocí hry učí sociálnímu vnímání, cítění a porozumění. Proto je autorka přesvědčena, že je hra vhodným prostředkem, jak naučit děti sociální interakci. Záleží na rodičích a pedagózech, aby vytvořili vhodné podmínky pro intaktní děti a děti s PAS a umožnili jim pomocí hry spontánně poznávat svět.

Projekt se podařilo úspěšně zrealizovat, a ačkoliv musel být kvůli nepředvídatelným vlivům přerušeno, první společné hodiny volnočasového kroužku autorku práce přesvědčily o tom, že v něm spatřuje velký smysl. Jakmile to bude možné, pokusí se na projekt navázat. Navržený projekt byl přínosem nejenom pro děti a realizátory volnočasového kroužku, ale také pro jejich rodiče, kteří uvítali novou možnost trávení volného času svých dětí. Práci pedagogům umožnil fakt, že děti s PAS, kteří volnočasový kroužek navštívily, byly schopny integrace a téměř bez problémů byly schopny naučit se hře a díky ní se naučit nejenom komunikovat, ale hlavně navázat přátelství s intaktními dětmi. Z toho vyplývá, že cíl závěrečné práce byl splněn.

Seznam použitých zdrojů

- BAZALOVÁ, B., 2011. *Poruchy autistického spektra*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5781-4.
- BEYER, J., GAMMELTOFT, L., 2006. *Autismus a hra*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-157-3.
- JELÍNKOVÁ, M. 2008. *Vzdělávání a výchova dětí s autismem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-383-2.
- JELÍNKOVÁ, M., NETUŠIL, R., 2001. *Autismus V. Hra a hračka v životě dítěte s autismem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR.
- MOOR, J., 2010. *Hry a zábavné činnosti pro děti s autismem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-787-9.
- PRŮCHA, J., 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80 7178-772-8.
- RYŠÁNKOVÁ, M., KULÍSEK, R., 2020. Poruchy autistického spektra a vybraná psychická onemocnění in *Katalog podpůrných opatření*. [online]. [vid. 20.9.2020]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/poruchy-autistickeho-spektra-nebo-vybrana-psychicka-onemocneni/1-poruchy-autistickeho-spektra-a-vybrana-psychicka-onemocneni/>.
- SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ D., VÁGNEROVÁ, M., 2009. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-736-7566-0.
- THOROVÁ, K., 2016. *Poruchy autistického spektra*. 1. rozš. a aktual. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0768-9.
- VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolínium. ISBN 978-80-246-0956-0.